

Van boezeroen tot bikini. Mode en kleding in archieven en op foto's 1860-1950

Welke kleding droegen onze ouders, grootouders en overgrootouders? Waar is informatie te vinden over kleding van onze voorouders?

Wanneer vond de grootste verandering in de mode voor vrouwen plaats en waarom? Wat droegen badgasten tijdens een dagje op het strand?

Wat voor kleding droegen baby's en jonge kinderen in de periode 1900-1950?

In de boedelinventarissen, die te vinden zijn in notariële archieven, is te lezen wat voor kledingstukken onze voorouders droegen. Vaak maakte de notaris een boedelinventaris op van alle goederen die mensen na hun overlijden nalieten. Hierin werden kamer voor kamer alle voorwerpen (inclusief de inhoud van alle kasten) beschreven die in het huis van de overledene werden aangetroffen. Ook alle kledingstukken beschreef de notaris precies. Kleding werd niet weggegooid, maar ging over op het nageslacht, omdat kleding heel duur was. Kleding was namelijk handgemaakt en kostte veel tijd om te fabriceren. Kledingstukken werden eindeloos hersteld, telkens vermaakt en aan de nieuwste mode aangepast. Halverwege de negentiende eeuw deden naaimachines hun intrede en werden de eerste modetijdschriften uitgegeven met patronen voor kleding, zoals het tijdschrift *La Gracieuse (Aglaja)*. Naast notariële archieven en negentiende-eeuwse modetijdschriften geven oude foto's uit de periode 1860-1950 een goed beeld van de kleding van onze (voor)ouders. Portretfoto's uit de periode

1860-1950 waarop de kleding goed te zien was, had het Noord-Hollands archief aanvankelijk niet. Bezoekers en lezers van het *Haarlems Dagblad* hebben in het kader van de themadag 'Van boezeroen tot bikini – mode en kleding 1750-1950' op 14 oktober 2006 tijdelijk hun oude familiefoto's afgestaan waarop badkleding en kinderkleding te zien is, zodat het NHA die kon scannen om zo over deze bron van informatie te beschikken.

Korte rokken en kort haar

De meest spectaculaire wijziging in de mode voor vrouwen vond plaats in de periode 1925-1929. Vrouwen knipten voor het eerst hun haren kort en droegen rokken tot even onder de knie. Grote hoeden verdwenen en pothoeden kwamen er voor in de plaats. Korte hemdjurken kwamen in de mode, die vrouwelijke vormen verdoezelden. Daaronder werden geen zwarte, maar vleeskleurige kousen gedragen. Ook droegen vrouwen voor het eerst sportkleding. Er was een nieuw ideaal-

beeld in zwang: vrouwen moesten slank zijn met een licht gebruinde huid. Door de eerste feministische golf (1880-1920) veranderde er veel voor de Nederlandse vrouw: vrouwen kregen toegang tot de universiteiten, kregen kiesrecht (1919), reden auto, rookten sigaretten, dansten de charleston en deden aan sport. De economische crisis van 1929 maakte een einde aan deze 'jongens'-mode. Het vrouwelijke silhouet keerde terug. De rokken werden wijder en langer, tot over de kuit, en ook de haren werden weer langer gedragen.

Badpak en bikini

Het badkostuum voor vrouwen bestond in de tweede helft van de negentiende eeuw uit een broek met een jurkje eroverheen. Pas rond 1900 kwam er een badpak dat uit één deel bestond. In de jaren twintig werd het een mouwloos eendelig badpak met een kort broekspijpje. De badpakken waren van wol en boden geen comfort bij het zwemmen: ze werden zwaar en zakten uit. De dames konden zich in speciale badkoetsen verkleden.

Geertrui van der Zwet op vijfjarige leeftijd, 1917.

De koetsen werden een stukje de zee in getrokken zodat de dames vrijwel ongezien een duik in het water konden nemen.

In de jaren 1900-1920 zaten de meeste mensen overigens nog volledig gekleed aan het strand. Men ging voor het strandvertier en niet om te zonnen. Om niet bruin te worden namen de dames een parasol mee. In de jaren twintig en dertig kwam hier verandering in. Jongeren gingen toen naar het strand om bruin te worden. Sinds 1880 was er ook voor mannen een badpak. Pas in 1936 verschenen de mannen voor het eerst in zwembroek. Bikini's werden via Frankrijk in 1946 voor het eerst geïntroduceerd. Tijdens de missverkiezing in Zandvoort in 1950 deden de kandidaten in bikini mee aan de wedstrijd.

Baby's en kleuters in kanten jurkjes

Op oude foto's is te zien dat veel baby's van 1870 tot circa 1920-1930 vaak witte kanten jurkjes of donkere jurkjes aan kregen als ze naar de fotograaf gingen. Of het nou jongens of meisjes waren. Vaak is de kleding van de jongens wel van iets steviger en stoerdere stof gemaakt en zijn de jongens soms met jongensspeelgoed gefotografeerd. Pas als een jongetje zindelijk werd, kreeg hij een broek aan.

Tegenwoordig kleden wij baby's vaak in jongenskleding met broekjes en truitjes en trekken wij de babymeisjes geen jurkje meer aan.

Strandpret in Zandvoort in de jaren twintig van de vorige eeuw.

Matrozenpakjes

Op veel oude foto's zijn kinderen in matrozenpakjes te zien. Het matrozenpakje behoort tot de populairste kindermode aller tijden. De matrozenpakjes werden in Nederland voor het eerst door jonge kinderen uit de stedelijke elites gedragen rond 1875. Rond 1890 kregen ook kinderen uit andere bevolkingsgroepen matrozenpakjes aan. In de periode 1915-1929 bereikte deze marinelook het toppunt van zijn populariteit en ze bleef tot 1940 gangbaar. Matrozenpakjes konden bij Gerzon, de

Bijenkorf of andere winkels in verschillende prijsklassen gekocht worden. In 1931 varieerde de prijs van een dergelijk pakje bij Gerzon van f 3,90 voor de kleinste maat tot f 17,50 voor de grotere jongens. Ook verschenen patronen van matrozenpakjes en andere kinderkleding in modebladen, zodat veel moeders deze zelf konden maken op de naaimachine. Tot in de jaren zestig waren veel huisvrouwen financieel genoodzaakt om zelf kleding te maken. In 1960 is het matrozenpakje uit het modebeeld verdwenen.

Met dank aan mevrouw Jacoba de Jonge voor informatie over kinderkleding en aan alle bezoekers van het Noord-Hollands Archief, die tijdelijk hun oude familiefoto's ter beschikking hebben gesteld.

Het tijdschrift *La Gracieuse* is te bekijken op www.hetgeheugenvannederland.nl.

Voor meer informatie over matrozenpakjes zie: Ignaz Matthey, 'Van elitekleding tot allemansdracht. Het matrozenpakje als dalend cultuurgoed' in: *Textielhistorische bijdragen* 2005.